

Guld Ádám*

A TESTISÉG UBERIZÁCIÓJA

*avagy mivel magyarázható a pornóinfluencerek
növekvő gazdasági és kulturális befolyása?*¹

A pornóiparban jelentős átalakulás zajlik a 2010-es évek közepe óta. A digitális forradalomhoz köthető technológiai átalakulás mára bárki számára lehetővé tette az erotikus vagy pornográf tartalmak előállítását és megosztását. A jelenséggel párhuzamosan a test bemutatásának társadalmi és kulturális szabályrendszere is átalakult, ami a közösségi média és az online véleményvezérek népszerűségének felfutásával párhuzamosan szinte törvényszerűen vezetett a pornóinfluencerek megjelenéséhez. Az alábbi tanulmány ezt a jelenséget vizsgálja abból a szempontból, hogy az influencerek között a figyelemért folytatott gyilkos versenyben milyen kulturális és gazdasági vonatkozásai vannak a test és az intimitás totális leleplezésének, illetve hogy mindez hogyan alakítja át a médiában megszerezhető ismertség jellemzőit.

Bevezetés

A pornográfia szinte egyidős az emberiség kultúrtörténetével.² A társadalom különböző korszakokban, különböző módon viszonyult a jelenséghez, de általánosságban jellemző, hogy a pornográfia a közelmúltig a felnőttek titkos játszóterének számított. Ezzel szemben napjainkban a pornóipar egyik legnagyobb forradalma zajlik; az egykor illegalitásban, titkos klubokban és pult alól árult portékából korlátlan mennyiségben és bárki számára hozzáférhető tartalom vált. A tube-típusú³ ingyenes oldalak előretörésével párhuzamosan az iparág új gazdasági modellt

* A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

- 1 Uberizáció alatt a szolgáltatások piacának változtatását értjük, ami egy olyan új vásárlási vagy felhasználási mód bevezetésével jár, amit a digitális online és/vagy mobiltechnológia támogat. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/uberization>
- 2 H. Montgomery HYDE, *A history of pornography*, Heinemann, London, 1964.
- 3 Erről bővebben lásd a tanulmány 3. részét, illetve Forrester szövegét. Katrina FORRESTER, *Making Sense of Modern Pornography*, The New Yorker, <http://www.newyorker.com/magazine/2016/09/26/making-sense-of-modern-pornography>

keresett, s úgy tűnik, meg is találta azt az influencer alapú megközelítésben. Ma már nem ritkaság, hogy a hagyományos közösségi médiában is aktív szereplők milliós követőtáborral rendelkeznek, rendszeresen szerepelnek marketing típusú együttműködésekben, s eközben megjelenéseikkel azt sugallják, hogy az általuk bemutatott életmód, életszínvonal bárki számára elérhető. A folyamat egyik legaggasztóbb következménye, hogy a pornográfia így alig észrevehető kikapukon keresztül jut el a legfiatalabb korcsoportokhoz is, hiszen a hálózat tökéletesen működik, a felnőtt-tartalmak sokszor csak egy kattintásra vannak az ártatlannak tűnő közösségi oldalaktól.⁴ A jelenség hatása már most is érzékelhető. Egy közelmúltban készült svéd kutatás szerint a pornóinfluencereket követő vagy pornográf tartalmakat rendszeresen fogyasztó tizenévesek számára egyre természetesebbé válik a test és a szexualitás digitális módon történő bemutatása, esetleg áruba bocsátása.⁵ Vajon milyen kulturális és gazdasági mechanizmusok működnek a háttérben? Hová vezethet a folyamat? Milyen hosszú távú hatásai lehetnek az említett átalakulásnak? Az alábbi tanulmányban elsősorban ezekre a kérdésekre keresem a válaszokat.

Pornográf tartalmak fogyasztása, trendek

A pornográfia kifejezés eredeti jelentése szerint a prostitúció szöveges vagy képi ábrázolására utal, az értelmezés csak később, az 1800-as évek során egészült ki a szexualitás nyílt ábrázolásának gyakorlatával a képzőművészetekben és az irodalomban.⁶ Ugyanakkor a pornografikus ábrázolásmód ebben az értelemben már a legősibb kultúrákban is felfedezhető. A meztelen test ábrázolása vagy a nemi aktus bemutatása a prehisztorikus korok alkotásain is gyakran felfedezhető, ahogy a szexualitás ábrázolása többek között a mezopotámiai, egyiptomi, görög vagy római kultúrákban sem számított ritkaságnak.⁷ A kereszténység

4 Ehhez vö. Eric W. OWENS – Richard J. BEHUN – Jill C. MANNING – Rory C. REID, *The Impact of Internet Pornography on Adolescents. A Review of the Research*, Sexual Addiction & Compulsivity 19. (2012/1–2.), 99–122.; valamint Carl Göran SVEDIN – Ingrid ÅKERMAN – Gisela PRIEBE, *Frequent Users of Pornography. A Population Based Epidemiological Study of Swedish Male Adolescents*, Journal of Adolescence 34. (2011/4.) 779–788.

5 http://endsexualexploitation.org/wp-content/uploads/NCOSE_Pornography-PublicHealth_ResearchSummary_8-2_17_FINAL-with-logo.pdf (Utolsó hozzáférés: 2021. 04. 27.)

6 <https://www.britannica.com/topic/pornography>

7 HYDE, I. m.

megjelenésével és térhódításával együtt a testiség ábrázolása háttérbe szorult a nyugati világban, a meztelen test bemutatása pedig csak vallási témákkal összefüggésben volt elfogadható, ahogy a szexualitás megjelenítése is csak a bűn és vezeklés kontextusában bukkanhatott fel.⁸ Ezen a területen jelentősebb változás csak a 19. században figyelhető meg, amikor a modernizációval párhuzamosan az egyház és a vallásosság jelentőségének háttérbe szorulása már nagyobb teret engedett a szexualitás nyíltabb ábrázolásának.

A modern kori pornográfia története és térhódítása az 1850-es években kezdődik, s ezt nagyban elősegítette a terjesztési technológiák, elsősorban a nyomdaipar rohamos fejlődése. A pornográfia széles körű terjedését ebben a korszakban jól érzékelteti, hogy a világon először az Egyesült Királyságban, 1857-ben jelent meg olyan törvény, ami a szexualitás nyílt képi vagy irodalmi ábrázolását kriminalizálta, majd ezt követte az amerikai szabályozás 1873-ban.⁹ Ezután a nyugati kultúrákban a pornográfia közel száz évre szürkületi zónába került; bár a létezéséről mindenki tudott, de mivel az alkotók és a fogyasztók már csak ritkán kerültek komoly összetűzésbe a hatóságokkal, bizonyos szabályok betartása mellett egy új iparág kezdhetett meg lassú felvirágzását. A pornográfia a bűnös élvezetek félig-meddig titkos forrása lett, ami elválaszthatatlanul összefonódott a férfiklubok világával, a pult alól árulás és a privát terjesztés gyakorlatával. A 20. század során a médiatechnológia fejlődése újabb és újabb lendületet adott a pornográfia térhódításának, melynek során a pornográf tartalmak előállítás, terjesztése vagy sokszorosítása egyre könnyebben megoldható feladattá vált.¹⁰

A következő jelentős fordulatot az 1960-as években zajló szexuális forradalom hozta el, amelynek fontos mérföldköve volt a pornográfia dekriminalizálása Dániában 1969-ben.¹¹ Ugyanebben az évben került sor Andy Warhol *Blue Movie* című filmjének bemutatására, amely az első olyan közönségfilm volt az Egyesült Államokban, amiben a szexuális aktus kendőzetlen bemutatása megjelenhetett.¹² Ezzel együtt a pornográfia a szürkületi zónából kilépett a fényre, elérkezett a pornó arany-

8 Joyce E. SALISBURY, *Sex in the Middle Ages. A Book of Essays*, Garland Publishing, New York, 1991.

9 HYDE, I. m.

10 Marianna BECK, *The Roots of Western Pornography: Victorian Obsessions and Fin-de-Siècle Predilections. Libido*, *The Journal of Sex and Sensibility* 53. (2003/4.) 10–15.

11 David ALLYN, *Make Love, Not War. The Sexual Revolution: An Unfettered History*, Little Brown, New York, 2000.

12 <https://www.nytimes.com/1969/08/10/archives/warhols-red-hot-and-blue-movie-warhols-red-hot-and-blue-movie.html>

kora (*Golden Age of Porn*), amely hozzávetőlegesen 1969-től 1984-ig tartott. Ebben az időszakban a pornográfia a mainstream populáris kultúra szerves részévé vált, miközben a test és a szexualitás ábrázolásával kapcsolatos szinte valamennyi korábbi tabu megdőlt.¹³ Ezzel együtt a pornóipar a szórakoztatóipar egyik legjövedelmezőbb ágazatává vált, míg a filmek szereplői komoly rajongótáborral rendelkező filmszillagok lettek, akik egyre gyakrabban tűntek fel a kulturális életben, a közéletben vagy akár a politikában is.¹⁴

A 20. század utolsó évtizedeiben és a 21. század elején elsősorban a médiatechnológia átalakulása befolyásolta a pornográfia fejlődését. Az 1980-as évektől kezdve egyre rövidebb idő alatt egyre több olyan terjesztési technológia látott napvilágot, ami a pornográf tartalmak számának és terjedésének robbanásszerű növekedését eredményezte. Ezek között említhetjük többek között a VHS technológiát, a műholdas televíziózást, a kábeltelevíziós szolgáltatásokat, a DVD-rendszereket, s végül az 1990-es évek közepétől az internetet.¹⁵ Ezzel együtt az is világhosszúvá vált, hogy a pornóipar a szórakoztatóiparon belül mindig élen jár az új technológiai lehetőségek domesztikációjában. Mindemellett ma már az is nagy bizonyossággal kijelenthető, hogy eddigi története során az online médiakultúra megjelenése gyakorolta a legnagyobb hatást a pornográfia világára. Az internet a legkülönbözőbb minőségű és műfajú pornográf tartalmak korlátlan elérését tette lehetővé akár ingyen is, ami teljes mértékben átírta a szexualitás ábrázolásának kulturális gyakorlatát és az ahhoz kapcsolódó normarendszereket. A pornográf tartalmak megtekintéséhez kapcsolódó tabuk lényegében eltűntek, a szexuális tematikájú alkotások fogyasztása általános gyakorlattá vált. A legfrissebb kutatások szerint a fiatalok átlagosan 9-11 éves koruk között látnak először pornográf videót, a 13-24 éveseknek már 64%-a keres rendszeresen pornográf tartalmakat, míg a legtöbb szexuális jellegű tartalmat a 35-49 éves férfiak fogyasztják. Ezeknek az adatoknak a tükrében nem meglepő, hogy a pornográfia globálisan

13 Susanna PAASONEN – Laura SAARENMAA, *The Golden Age of Porn Nostalgia and History in Cinema = Pornification: Sex and Sexuality in Media Culture*, szerk. Susanna PAASONEN – Laura SAARENMAA, Berg, Oxford, 2007, 23–33.

14 Theresa M. SENFT, *Camgirls. Celebrity and Community in the Age of Social Networks*, Peter Lang, New York, 2008.

15 Itt érdemes megjegyezni, hogy Magyarország az 1990-es években az európai pornóipar egyik fellegetvénak számított, de az online pornográfia terén ma is fontos helyszíneként tartják számon. GREGOR Anikó – CSÁNYI Gergely – DÉS Fanni, „Pest megér egy testet” – A magyarországi pornóipar a hosszú kilencvenes években mint a világgazdaságba való reintegráció egy patriarchális formája, Replika 2020/117–118, 53–91.

évente közel 100 milliárd dolláros üzletet jelent, aminek újabb jelentős lendületet adott a 2020-ban kitört COVID-19-járvány.¹⁶

Pornográfia a közösségi médiában

Ahogy azt korábban már megjegyeztük, a pornóipar egyik jellegzetes működési sajátossága, hogy gyorsan és kreatív módon használja fel a legújabb technikai/technológiai invenciókat. Ennek megfelelően ahhoz sem kellett hosszú időnek eltelnie, hogy az iparág szereplői felismerjék a közösségi média forradalmában rejlő lehetőségeket. Ennek eredményeként a pornográf tartalmak már a 2000-es évek közepén megkezdtek hódításukat a közösségi platformokon, így a szexuális tartalmak online fogyasztása magányos tevékenységből közösségi gyakorlattá válhatott.¹⁷ A regisztráció nélkül is igénybe vehető szolgáltatások ugyanis nemcsak a szexuális tartalmak korlátlan hozzáférését tették lehetővé a megosztásokon keresztül, hanem létrejöhetnek különböző tematikus vagy rajongói csoportok, illetve lehetőség nyílt saját készítésű erotikus tartalmak feltöltésére is. Jelenleg az online pornográfiához kapcsolódó adatforgalom nagy része már közösségi oldalakon zajlik, az viszont közel sem egyértelmű, hogy mely oldalakon találkozhatunk szexuális jellegű tartalmakkal. Bizonyos közösségi oldalak mindenféle szexuális tartalmat könyörtelenül letiltanak, mások dedikáltan a pornográf tartalmak megosztására specializálódtak. Ugyanakkor a közösségi alkalmazások egy jelentős része a szürke zónában mozog ezen a területen, vagyis bár a működési elveik szerint a meztelenséget és a pornográfiát nem engedélyezik, a valóságban ezek mégis elérhetők a kínálatukban. Mivel a további érvelés során az itt említett témának kiemelt jelentősége van, érdemes röviden áttekinteni, hogy a legnépszerűbb közösségi felületek hogyan állnak a problémához.

A világ egyik legismertebb és legnépszerűbb közösségi felületeként a Facebook szigorú elveket követ a meztelenség és a szexualitás bemutatása kapcsán. A Facebook a meztelenség és a szexuális tevékenységek megjelenítését azért korlátozza, „mivel közösségük egyes tagjai érzékenyek az ilyen jellegű tartalomra”.¹⁸ A Facebookon alapvetően minden, a meztelenséget vagy a szexuális aktust bemutató tartalom tiltás

16 <https://www.nature.com/articles/s41443-020-00380-w>

17 <https://psmag.com/environment/surprise-we-all-love-porn>

18 https://www.facebook.com/communitystandards/adult_nudity_sexual_activity

alá esik, akkor is, ha azokban nem valós személyek szerepelnek. Kivételt csak azok a tartalmak képeznek, amelyek művészeti, oktatási, humoros vagy ironikus céllal születtek.

A Facebook tulajdonába tartozó Instagram elvileg ugyanazokat a szabályozási elveket követi a szexuális tematika kapcsán, mint a tulajdonos, így a szabályzat szerint sem a meztelenség, sem pedig pornográf tartalmak megosztása nem engedélyezett a felületen. Ugyanakkor bárki, aki használta már az oldalt, felfigyelhetett arra, hogy néhány kattintás után könnyedén belefuthatunk erotikus vagy akár pornográf jellegű megosztásokba. Ennek egyik oka az, hogy a felületen működő algoritmusok engedékenyebbnak tűnnek, másfelől a felhasználók ösztétele, kora és érdeklődési köre is több kreativitást eredményez, ha a sikamlós tartalmak beágyazása a cél. Az olyan egyértelmű hashtagek, mint a #sex vagy a #porn általában nem vezetnek eredményre, de egy kis kreativitással könnyedén lehet felnőtt-tartalomra bukkanni, különösen akkor, ha nem angol nyelven adjuk meg a kulcsszavakat.¹⁹

A YouTube a Facebookhoz hasonló elveket követ a meztelenség és a pornográfia ábrázolását illetően, viszont a szankciók sokkal keményebbek. A kifejezetten szexuális örömszerzés céljából készített tartalmak megjelenítése nem engedélyezett, a pornográf tartalmak közzététele pedig a tartalom eltávolítását, súlyosabb esetben a csatorna megszüntetését vonhatja maga után.²⁰ Kivételt ebben az esetben is csak a művészeti és oktató jellegű tartalmak jelentenek, viszont ezt a témában érdekelt tartalom-előállítók nagy kreativitással kijátsszák.²¹

A fent említett oldalak mellett számos olyan közösségi alkalmazás létezik, amelyeknek nem a szexualitás a fő profilja, de mivel ezeket a tartalmakat nem is korlátozzák, így a forgalmuk egy jelentős részét erotikus vagy pornográf megosztások teszik ki. Ebben a kontextusban kell megemlíteni a Twittert, ahol megengedett a szexualitás nyílt ábrázolása, azonban a meztelenség vagy az aktus nem szerepelhet a profilképen, a fejlécben vagy élő videóban. A portál emellett is jelentős hangsúlyt fektet a kiskorúak védelmére, a Twitter zéró toleranciát hirdet a gyermekek szexuális zaklatása ellen, kiemeli a közös beleegyezés fontosságát, illetve az erőszak elítélését.²²

19 <https://24.hu/tech/2018/07/26/instagram-felnott-tartalom-porno-szex-hashtag/>

20 <https://support.google.com/youtube/answer/2802002?hl=hu>

21 Nem ritkaság, hogy más platformokon már sikeres pornóinfluencerek például az óvszer helyes felhelyezését oktatják a YouTube-on, miközben saját testükön demonstrálják a folyamatot.

22 <https://help.twitter.com/hu/rules-and-policies/twitter-rules>

Ugyanebbe a kategóriába sorolható az OnlyFans.com oldal is, amelyről az alábbiakban még részletesebben is szó esik. A portál eredetileg azzal az üzleti konstrukcióval jött létre, hogy a fogyasztók csak előfizetésért cserébe tudjanak tartalmakat megtekinteni, ezzel támogatva a kreátorok tevékenységét. Viszont mivel a portál a szexuális jellegű tartalmakat is engedélyezi, az oldal végül nem az egyébként szintén népszerű gamer vagy gasztrocatornairól híresült el, hanem rövid idő alatt az online pornográfia legfelkapottabb forrásává lépett elő. A szabályozás szerint ugyanakkor a működtetők komoly figyelmet fordítanak a fiatalok védelmére, a 18 éves korhatárt mind a látogatók, mind pedig a tartalom-előállítók esetében komolyan veszik, a szexuális tematikák közül pedig tiltólistára kerültek a vérfertőzés, a bestialitás, az erőszak és/vagy a konszenzus hiánya, az extrém fétisek, a nekrofilia, a bosszúpornó (*revenge porn*) és az offline szexuális szolgáltatások hirdetése.²³

A lista végén azok az oldalak szerepelnek, amelyek nyílt lapokkal játszanak, vagyis egyértelművé teszik, hogy a pornográf tartalmak jelentik az egyetlen vagy fő profiljukat. Ezekre a tube-típusú csatornákra jellemző, hogy a YouTube-hoz hasonló közösségi videomegosztóként működnek, ahol a látogatók más felhasználók által feltöltött tartalmakat tudnak megtekinteni. Az említett oldalakra feltöltött anyag jelentős része illegális abban az értelemben, hogy azok eredetileg a pornóipar professzionális tartalomgyártóinak termékei, vagyis a felhasználóknak nem lenne jogosultságuk arra, hogy ezeket a videókat bárki számára elérhetővé tegyék. A tartalmak egy másik része önálló produktum, azaz maguk a felhasználók készítik el ezeket, majd teszik közzé a felületeken – ahogyan azt az alábbiakban látni fogjuk, ez a gyakorlat kiemelt jelentőséggel bír a pornóinfluencerek működésében.

A tube-típusú oldalak közül napjainkban a Pornhub.com kapja a legtöbb figyelmet, amely műfajában a legnépszerűbb és legnagyobb eléréssel rendelkező szolgáltató. Ennek a tényezőnek elsősorban az az oka, hogy a portál éveken keresztül csak nagyon lazán érvényesítette a szabályozási elveit, így hosszú időn keresztül gyakorlatilag bármilyen tartalom felkerülhetett az oldalra. A helyzet 2020 decemberében változott jelentősen, amikor a portál egy gyermekpornográfiával kapcsolatos botrány után több millió tartalmat törölt a felületről.²⁴ A szolgáltató azóta csak hitelesített felhasználók tartalmait engedélyezi, még nagyobb

23 <https://onlyfans.com/terms>

24 <https://help.pornhub.com/hc/en-us/articles/229890227-What-sort-of-content-is-not-allowed-on-the-site>

hangsúlyt fektet a gyermekek védelmére, a 18 évesnél fiatalabb felhasználók és az illegális tartalmak kiszűrésére.²⁵ Mindezzel együtt az oldal továbbra is a pornóinflucencerek egyik kedvelt platformjának számít.

Kik azok a pornóinflucencerek?

Az új média új típusú ismert emberek megjelenését eredményezte a 21. század elején, akiket az „online véleményvezér”, a „hétköznapi híresség” vagy az „influencer” kategóriákkal írhatunk le a legérzékletesebben. A három kifejezés három eltérő nézőpontból közelít lényegében ugyanahhoz a jelenséghez. Az online véleményvezérek mögött álló teoretikus koncepciók korántsem újszerűek, a megközelítés elméleti alapjait a kommunikáció kétlépcsős modelljében fektették le még az 1950-es években.²⁶ A kategóriát általában online jelenléttel rendelkező, nagy tekintélyű, jelentős elismerésnek és ismertségnek örvendő művészekre, tudósokra vagy szakemberekre használjuk, akik gondolataikkal, véleményükkel és javaslataikkal nagyobb tömegekre vagy fontos szakmai közösségekre képesek hatással lenni.

Jelen téma szempontjából viszont a két utóbbi kategória lesz érdekes. A hétköznapi híresség megnevezés kétféleképpen is értelmezhető.²⁷ Ez a kifejezés egyrészt azt sugallja, hogy az új média sztárjai sokszor teljesen hétköznapi fiatalok, akik például a saját otthonukban rögzített videókkal válnak ismertté. Másrészt a hétköznapiság a feldolgozott problémákkal összefüggésben is értelmezhető, hiszen ezek között sokszor olyan mindennapi témák kerülnek elő, mint a főzés, a testápolás, a testedzés, az egészséges életmód vagy az öltözködés.²⁸

A hírnevet szerző tartalom-előállítókra 2015 után egyre általánosabban az influencer megnevezést használjuk. Ők azok, akik vélt vagy

25 <https://help.pornhub.com/hc/en-us/articles/229890227-What-sort-of-content-is-not-allowed-on-the-site>

26 Elihu KATZ – Paul LAZARSELD, *Personal influence*, Free Press, New York, 1957.

27 GULD Ádám, *Médiaválóság(ok). A mindennapi élet mint téma és mint keret*, MÉDIA, KÁBEL, MŰHOLD 19. (2015/3), 32–33.

28 A hétköznapiság szerepéről bővebben lásd: Roger SILVERSTONE, *Miért szükséges tanulmányozni a médiát?*, Akadémiai, Budapest, 2007; GULD, I. m.; Paul WILLIS, *The Cultural Media and Symbolic Activity = Common Culture*, szerk. Paul WILLIS, Open University, London, 1990, 30–58.; GLÖZER Rita, *Hétköznapiság az új médiában. Tudások, autoritások az online felhasználói videóknál = Újratöltve. A mindennapi élet mint téma és mint keret*, szerk. BÓDI Jenő – MAKSA Gyula – SZIJÁRTÓ Zsolt, Gondolat, Budapest–Pécs, 2014, 169–184.; valamint GLÖZER, *Z-generációs tartalom-előállítók az új médiában. Egy YouTube-os amatőr videókészítő munkássága*, Marketing & Menedzsment XLVIII/2., 55–68.

valós befolyásukkal, ismereteikkel, társadalmi helyzetükkel vagy kapcsolataik által hatással tudnak lenni mások döntéshozatalára, például a vásárlási folyamat során.²⁹ A kategória definíciója máig nem egyértelmű, de a tudományokban, a kommunikációs és marketingszakmában, valamint a hétköznapi nyelvhasználatban is két eltérő felfogás kezd kirajzolódni. Az egyik szerint a valódi influencerek a véleményvezérekhez állnak közelebb, azaz többnyire piaci függetlenséggel, komoly teljesítménnyel és szakmai felkészültséggel hozhatjuk őket összefüggésbe. A másik megközelítés szerint az influencerek a szórakoztatóipar új szereplői, az online média celebritásai, akik szoros kapcsolatban állnak kereskedelmi márkákkal, miközben komolyabb teljesítmény és szakmai háttér nélkül érnek el szélesebb körű ismertséget. Ahogyan azt látni fogjuk, a pornóinfluencerek esetében ez utóbbi meghatározás tűnik relevánsnak.

Az összes létező influencertípus közül a pornóinfluencerek kategóriája az egyik leújabb keletű fejlemény. A megnevezés 2018 környékén bukkant fel először online szövegekben, jellemzően közösségi médiával és online marketinggel foglalkozó szakmai cikkekben, de az irodalomban egyelőre nem találunk pontos definíciókat a jelenségre.³⁰ Saját meghatározásom szerint a pornóinfluencerek olyan közösségimédia-tartalom-előállítók, akik az online celebek kategóriájába tartoznak, alapvetően erotikus és pornográf tematikájú tartalmakat gyártanak, és a követők figyelmét elsősorban a test leleplezésével és a szexuális aktus bemutatásával képesek megragadni. Lényeges tényező, hogy ezeknek a tartalmaknak a főszereplője mindig maga az influencer.

A pornóipar fent részletezett változásait követve megállapítható, hogy a pornóinfluencerek megjelenése szinte törvényszerű fejleménynek tekinthető. Egyfelől meghatározó tényező a folyamatban az a technikai/technológiai fejlődés, ami a digitális eszközök és a világháló megszületésén keresztül lehetővé tette azt, hogy bárkiből online tartalom-előállító váljon.³¹ Másfelől, részben az előbb említett tényező következményeként, a pornóipar hagyományos finanszírozási rendszere megbukott, így a pornóinfluencerek megjelenése a tube-típusú ingyenes tartalmakra adott logikus gazdasági válasznak, menekülőútnak is tekinthető. A megoldás rövid idő alatt óriási sikereket ért el, a privát csatornákra saját tartalmakat gyártó szereplők nemcsak komoly hírnévre

29 GULD, I. m.

30 <https://influence.co/category/porn>

31 BARNA Emília – KATONA Noémi, *A magyarországi szexkamera-iparág. Digitális technológia, platformkapitalizmus és a szexipar normalizálása*, Replika 2020/117–118., 93–125.

tettek szert, hanem a reklámbevételekből (szponzorációk, márka-együttműködések, brandvideók stb.) és a követői adományokból (pl. Patreon) egyesek mesés vagyonokat gyűjtöttek össze.³²

Végül érdemes röviden azt is összegezni, hogy mi állhat a pornó-influencerek elsöprő közönségsikerének hátterében. A témában készült közönségkutatások arra a megállapításra jutnak, hogy a fogyasztók egy jelentős része megunta a professzionális pornófilmek világát, ahol a szereplők megjelenése, viselkedése, szexuális teljesítménye túlságosan távol áll a hétköznapi valóságtól.³³ Ezzel szemben a pornóinfluencerek jellemző személyes hangnem, az interaktivitás, a privát szférába történő bepillantás lehetősége, ami gyakran a szexualitástól független tartalmak megosztását is jelenti, sőt egyeseknél a társkapcsolat élményének („boyfriend/girlfriend experience”) átélése a 21. század elején már sokkal nagyobb vonzerővel bír, mint egyszerűen csak az aktus bemutatása.³⁴ A pornóinfluencerek sikerének másik kulcsa a multi-channel jelenlét, vagyis az a gyakorlat, hogy a műfaj legsikeresebb szereplői egyszerre több csatornán vannak jelen. Ezeknek a csatornáknak egy része „non-sexual” tartalmak kihelyezésére szolgál, azaz olyan felületekről van szó, ahol nem, vagy csak korlátozott mértékben jelenik meg a meztelenség vagy a szexualitás – ilyenek a Facebook, az Instagram, a YouTube és a TikTok. Az említett oldalak mellett a nagyobb hangsúly a „sexual content”, vagyis az erotikus és pornográf tartalmak megosztására esik, s ezek jellemzően a Pornhub, a Snapchat, a Twitter és az OnlyFans.com felületén jelennek meg.

*A szexmunkások termelői piaca:
az OnlyFans.com kulturális-gazdasági univerzuma*

2021-ben a pornóinfluencerek legfelkapottabb közösségi médiában történő alkalmazása vitathatatlanul az OnlyFans.com oldal. Bár a portál már 2016-ban megkezdte működését, a mainstream kulturális áramlatokban csak 2020-ban jelent meg nagyobb hangsúllyal. Ennek okai között szerepel, hogy 2016-ban az Instagram, a Patreon és a Tumblr jelentősen szigorítottak a szabályzatukon, s ezt követően ezeken az

32 <https://celebmix.com/10-celebrities-making-the-most-money-on-onlyfans/>

33 Az amatőrizmus vonzerejéről a pornóiparban lásd Nayar szövegét. Kavita Ilona NAYAR, *Working it: the professionalization of amateurism in Digital Adult Entertainment*, *Feminist Media Studies* 17. (2017/3.), 473–488.

34 <https://www.elle.com/culture/a32459935/onlyfans-sex-work-influencers/>

oldalakon már nem lehetett pornográf tartalmakat megosztani. A tartalom-előállítók és a felhasználók az új lehetőségek között kutatva fedezték fel az OnlyFans.com-ot, amely bár nem ezzel a céllal jött létre, de megjelenésétől fogva engedélyezte a szexuális tartalmakat. Ráadásul a portál egy sor olyan egyéb funkcióval is rendelkezik, amelyek kedveznek a pornóinfluencerek működésének. Ezek között említhetjük, hogy az oldal csak fizetős formában érhető el, vagyis bizonyos értelemben csak exkluzív tartalmakat közvetít. A portál havi előfizetéseket kínál az egyes csatornákra, s az ebből származó bevételek 80%-át a tartalom-előállítóknak továbbítja, ami a sikeres szereplők esetében havi több ezer, éves szinten akár több millió dollár is lehet. Ilyen modellből viszont csak nagyon kevés akad, a többség semmit vagy legfeljebb néhány dollárt keres az „üzleten”.³⁵ Az oldal óriási energiákat fordít a biztonságra, a tartalmakat szinte lehetetlen lelopni, így az érdeklődők kénytelenek fizetni az élményekért cserébe. A portál további előnye, hogy a tartalom-előállítók közvetlenül a fogyasztókat célozzák meg, ezt támogatja a korábban említett multi-channel stratégia is, ami önmagában is fokozza az újdonságérzetet, a valószerűséget és a személyes kapcsolatokat illúzióját. Összességében ezek a tényezők adják a magyarázatot arra, hogy – Rain DeGray szavaival élve – az OnlyFans.com a „szexmunkások termelői piacának” tekinthető.³⁶

Az elmúlt évek aránylag lassú fejlődése után az OnlyFans.com csak 2020-ban robbant be igazán a köztudatba, s ennek vitathatatlan előzménye a COVID-19-járvány megjelenését követő gazdasági visszaesés.³⁷ 2020 márciusa óta 29,4 millió amerikai veszítette el az állását a járvány következményeként, és közülük sokan választották a jövedelempótlás vagy jövedelemkiegészítés ezen alternatív módját.³⁸ Ugyancsak beszédes adat, hogy 2020 júniusában 75%-kal nőtt az oldalon regisztráló influencererek száma, akik között jelentős számban megjelentek azok a „főállású” prostituáltak és pornószínészek, akik szintén a pandémia okán veszítették el a megélhetésüket. Hozzájuk csatlakoztak azok az erotikai és szexipari munkások, sztripperek, gogo táncosok, sugar babyk és

35 Rebecca SULLIVAN – Alan McKEE, *Pornography. Structures, Agency and Performance*, Polity, Cambridge, 2015.

36 <https://www.elle.com/culture/a32459935/onlyfans-sex-work-influencers/>

37 Hasonló trendek már a 2008-as válság kapcsán is feltűntek, amikor sokak számára az online szexkamera-iparág jelentett megoldást a munkanélküliségre. Ehhez vö. BARNA Emília – KATONA Noémi, *I. m.*

38 <https://www.insider.com/people-are-creating-onlyfans-accounts-after-losing-jobs-during-pandemic-2020-6>

eszkortok, akik szintén elveszítették a bevételi forrásaikat az említett időszakban. A sort azok a hétköznapi felhasználók zárják, akik csak online „üzletelnek”, illetve azok a munkanélküli influencerek, akik korábban olyan témákban gyártottak tartalmakat (pl. utazás, életmód, divat), amelyek gyakorlatilag irrelevánssá váltak a járvány kezdete óta.

Kulturális értelemben szintén a 2020-at tekinthetjük az áttörés évének, ez az az időpont, amikor az OnlyFans.com már a tömegmédiá és a popkultúra ingerküszöbét is átütötte. A portál történetében ez volt az első év, amikor a pornóipartól független, globálisan ismert celebek is megjelentek az OnlyFans.com oldalon. Ezek közé az A listás szupersztárok közé tartozik többek között Cardi B vagy Blac Chyna, illetve olyan kétes hírű celebek is, mint Aaron Carter vagy Amber Rose.³⁹ Az említett kategóriába tartozó hírességek közül természetesen nem mindenki osztr meg pornográf anyagokat, az viszont szinte minden sztár esetében jellemző, hogy a platformot olyan felületként kezelik, ahol őszintén kitarulkozhatnak, és egy olyan oldalukat is megmutathatják, amire más felületen eddig nem volt lehetőség. Tyler Posey, a 28 éves amerikai színész és énekes, aki időnként erotikus képeket is posztol magáról az oldalon, így fogalmaz ezzel kapcsolatban:

Nagyon jó lehetőséget látok ebben ahhoz, hogy még közelebb kerüljek a rajongóimhoz, és még közvetlenebb kapcsolatunk legyen. Az OnlyFans-en olyan dolgokról beszélhetek, amelyek máshol talán eszembe sem jutnának, és több olyan emberrel is kapcsolatba léphetek, akik hasonlóan gondolkodnak, mint én. Szeretnék egyedülálló tartalmakat létrehozni, együttműködésekkel a barátaimmal, hogy a rajongóim jól szórakozzanak.⁴⁰

Végül azt is érdemes megemlíteni, hogy az oldal kulturális kanonizációjához azok a sztárok is hozzájárulnak, akiknek egyébként nincsenek közvetlen kapcsolatuk az oldallal. Itt említhetjük meg Beyoncé, aki a *Savage Remix* című dalában arról énekel, hogy „Egy ördögi órán még ő is regisztrálhat az OnlyFans-en” (*On that demon time, she might start an Onlyfans*),⁴¹ vagy a világ egyik legismertebb online influencerét,

39 <https://www.pride.com/celebrities/2021/3/18/20-celebrities-onlyfans-accounts-you-can-thirst-over#media-gallery-media-7>

40 <https://www.pride.com/celebrities/2021/3/18/20-celebrities-onlyfans-accounts-you-can-thirst-over#media-gallery-media-6>

41 <https://www.billboard.com/articles/news/lyrics/9376763/megan-thee-stallion-savage-lyrics-beyonce>

James Charlest, aki egy Twitter-posztjában így elmélkedett: „Karanténban lenni annyira unalmas, wow, mi lenne, ha indítanék egy OnlyFans-csatornát?” (*Being quarantined is so boring, wow should I start an Onlyfans*).⁴²

Összegzés, továbbmutatás

Az OnlyFans.com oldalon zajló folyamatok, amelyekre egyre többször a test és a szexualitás uberizációjaként hivatkozik az irodalom, nemcsak az erotikus vagy pornográf tartalmak vonatkozásában hoznak létre új paradigmákat, hanem a hírnév és ismertség viszonyait is átrendezik.⁴³ Ennek az átalakulásnak az egyik első jele, hogy a pornóinfluencer már ma is egy létező kategória, ráadásul az előzőek alapján jól látható, hogy a koncepció egyre növekvő kulturális és gazdasági relevanciával rendelkezik. A fenti érvelésből az is leszűrhető, hogy az OnlyFans.com népszerűsége a „Zeitgeist” részének tekinthető, ami egyszerre jelzi a digitális médiában zajló technikai/technológiai fejlődést, a médiaipar gazdasági modelljeinek átalakulását, illetve a test és a szexualitás bemutatásához és/vagy áruba bocsátásához kapcsolódó új kulturális normarendszerek megjelenését.

Jelen tanulmány keretei között csak arra volt lehetőségem, hogy röviden felvillantsam a pornóinfluencerek megjelenésének legfontosabb társadalmi, kulturális és gazdasági vonatkozásait, miközben az is nyilvánvalóvá válhatott, hogy egy olyan végtelenül összetett problémáról van szó, ami számos interdiszciplináris kutatás kiindulópontja lehet a jövőben. A jelenség körül formálódó szakmai diskurzusokban már most is kirajzolódnak azok a csomópontok, amelyek a kutatások irányát meghatározhatják. Ezek között említhetjük többek között az örműszerzés uberizációját, a test és a szexualitás tárgyiasításának legújabb alakzatait, a szabályozási problémákat, a gyermekek korai szexualizációját, a pszichoszexuális fejlődésben bekövetkező zavarokat, a deviáns magatartásformák megerősítését vagy az online zaklatás és visszaélések esetét. Az idő sürget, mert a jelenség velünk él, és feltehetően már velünk is marad.

42 <https://twitter.com/jamescharles/status/1241200955174969345>

43 A testiség uberizációja kifejezéshez lásd: <https://www.hebergementwebs.com/informatique/onlyfans-l-instagram-du-porno-ou-l-uberisation-de-l-exploitation-sexuelle-chez-les-jeunes>